

מרוסק עכ"ל ומבואר לכאורה דבמרוסק אין ברכתן בפה"ע וא"כ איך כתב השור אח"כ לדברי הכל מודים להרמב"ם הא של הרמב"ם מרוסקין לגמרי כיון שהם כעין עיסה ומפרשי השור (כ"י ונ"ח) כתבו שבאמת חזר מסברתו הקודמת ומדחה פירש"י מפני הרמב"ם ע"ש והדוחק מבואר :

כז אבל באמת נ"ל כמ"ש בעל הדרושה דאין כאן סתירה כלל וזה שכתב אין מרוסקין לגמרי ה"פ שאינו מרוסק עד שנעשה כמשקה או דבש רבזה וודאי מודה הרמב"ם כיון שנתבטל שם אוכל מעליו והרמב"ם מיירי שמראה אוכל עליו אלא שנעשה כעיסה ונתבלבל מראיתו אבל מ"מ מאכל הוא כמו פאווידל"א שלנו ובוה גם רש"י מודה שמברכין עליו העץ (ולדינא גס ה"ו סק"ד פוסק כן אלא שנדחק בלשון רש"י ע"ש ולדברי הדייטא אין כאן דוחק והוא ענין אחר לגמרי כמ"ס) ולשון ריסוק הוא שנעשה כמשקה כמו אין מרוסקין את השלג :

כח ולפ"ז אני אומר דגם דברי בעל תה"ד הוא ענין אחר וז"ל שאלה למוורג"א שעושים מנודגדניות שקורין וויינקסלע"ן שמבשלין אותן עד שהם נימוחים לגמרי ומערבין בהן תבלין ודבש יש לברך עליהם שהכל או העץ תשובה וכו' אמנם כי דייקנין בפירש"י בהיבא דטרימא וכו' משמע דאי הוה מרוסקין הרבה מברכין עלייהו שהכל וכו' שהם נמוקים לגמרי וכו' עכ"ל ורבינו הב"י בספרו הגדול סי' ר"ד תמה עליו איך לא הביא כלל דברי הרמב"ם ע"ש שדחה דבריו אבל באמת אין זה ענין כלל לדברי הרמב"ם דמיירי שנימוחים לגמרי עד שנעשה כמשקה כמבואר מלשונו וזה יש אצלינו ג"כ שממתין הפירות וסוחטין אותם וממנין בדבש או בנופת צוקע"ד וזהו וודאי ברכתו שהכל וקורין לזה סירו"פ :

כט והנה גם במהרי"ק (שורש מ"ג) מצאתי וז"ל אודות הענבים שמבשלין אותן עד שיעשו עבים וקורין אותו קונפא"מ ונסתפקת אם לברך עליו שהכל או העץ כיון דאישתני לעילויא וכו' נ"ל דמברך שהכל וכו' אבל האי קונפא"מ שאין לו מראה ענבים ולא מעם ענבים כלל וכו' ולא אישתני לעילויא אלא לגריעותא וכו' עכ"ל ומקודם כתב דקונפא"מ לא בא לדרך אכילתו כלל ולא נסעי אדעתא דהכי וכו' עכ"ל ולא הביא כלל דברי הרמב"ם ולא הך דטרימא אלא וודאי שמיירי עד שנעשה כמשקה עבה וגם בזה כתב משום דאישתני לגריעותא ואין לו מעם ענבים כלל ולא נסעי אדעתא דהכי אבל הפאווידל"א שלנו שהם אוכל כמקדם אלא שמראיתו נתבלבל וגם אישתני למעליותא כידוע וגם מועמים בו מעם הפירי אין שום ספק בזה שמברכים עליו בפה"ע וכן אני נוהג וכן יש להורות למעשה (וגם דברי המג"א סקי"ח מוריס כן שמחלק בין נימוחים לגמרי ע"י ניסול ובין לא נימוחים לגמרי אלא בלשון

הוא בפירות אילנות דלכל מה שהוא כוונת הנמיעה מברכין העץ ולכל מה שאין כוונת הנמיעה לזה מברכין האדמה וגרעינין שמברכין העץ משום דכוונתם להגרעינין דיש פירות שעיקר הטעם הוא בהגרעינים וכשיש ספק אם נוסעים על דעת זה מברכים האדמה ולפ"ז נ"ל ברור דזה שנתבאר דמברכין על הגרעינין העץ אינו אלא בפירות שהם מליאים גרעינים כמו צמוקים ותאנים ורמונים וכיוצא בהם שכשאוכלין אותן אוכלין אותן עם גרעיניהן אבל גרעיני תפוחים ואגסים וכיוצא בהן שאכילתן הם בלא הגרעינין אינו מברך על הגרעין העץ אלא האדמה או שהכל וכן נ"ל עיקר לדינא (ולרמב"ם כפי"ח מתרומות יש חילוק במיני גרעינים ע"ש) :

כד כתב הרמב"ם בפ"ח דין ד' תמרים שמיעכן ביד והוציא גרעינין שלהן ועשה כעין עיסה מברך עליה תחלה בפה"ע ולבסוף מעין שלש עכ"ל כלומר דלא תימא דברכת בפה"ע ומעין שלש אינו אלא באוכל פירי כמו שהיא שתמונת הפירי ניכרת אבל כשממעכה כמין עיסה ירדה ממעלתה דאינו כן וז"ל הגמ' (ל"ח י) והלכתא תמרי ועכדינהו טרימא מברכין עלייהו בפה"ע מ"מ במילתייהו קיימי כדמעיקרא ע"ש ופשוט הוא דה"ה בכל הפירות הדין כן ולכן פאווידל"א שלנו שממעכין הפירות וממנין אותן עד שיתייבשו ומחתכין אותן לחתיכות מברכין עלייהו בפה"ע וכ"כ רבינו הרמ"א על דברי רבינו הב"י במעוף ז' שהעתיק לשון הרמב"ם וז"ל ולפ"ז בלוטערי"ן הנקרא פאווידל"א מברכין עליהם בפה"ע עכ"ל :

כה אך אח"כ כתב די"א לברך עליהם שהכל וטוב לחוש לכתחלה לברך שהכל אבל אם בירך בפה"ע יצא כי כן נראה עיקר עכ"ל והתבאר דדיעות רבותינו בעלי הש"ע לברך העץ אלא שרבינו הרמ"א חשש לכתחלה לדעת הי"א והוא בעל תה"ד בסו" כ"ט שפסק לברך שהכל ולפי שלענ"ד הך דתה"ד הוא ענין אחר לגמרי לכן מוכרחני לבארם אך מקודם נבאר דברי השור שהם תמוהים מאד לכאורה ואח"כ נבאר דברי תה"ד בס"ד :

כו וז"ל השור תמרים שכתשן קצת ואינן מרוסקין לגמרי בפה"ע ועל דבש הזב מהן שהכל ובה"ג כתב דווקא שעירב בו מים אבל אם הוא בעיניה בפה"ע ור"י לא היה מחלק והרמב"ם כתב דבש תמרים שהכל אבל תמרים שמיעכן ביד וכו' ועשה מהן עיסה מברך בפה"ע ולבסוף וכו' ואפשר שגם ר"י מודה בזה הענין כיון שהן בעין חשובין כעיקר הפירי לדברי הכל עכ"ל וסו"ת א"ע דמקודם כתב דווקא שאינן מרוסקין לגמרי בפה"ע ומשמע להדיא דבמרוסקין לגמרי אינו מברך בפה"ע דכן משמע מפירש"י בהך דטרימא שכתב דטרימא הוא דבר הכתוש קצת ואינו

כמו על הירקות והפירות עצמן ולא דמי למי פירות דאמרינן זיעה בעלמא הוא וברכתן שהכל כמ"ש בסעיף הקודם דבשם אין מעמם כמעט הפירות אבל מי השלקות מעמן כמעט השלקות עצמן ולכן מברכין על המרק כברכת הפירי עצמה (רא"ש פ"ו סי"ח) וכן אם בישל פרי העץ ונכנס המעם במי הבישול מברכין העץ ולפ"ז אם בשלו פלוימע"ן או ראוינקע"ס מברכין על המים נ"כ העץ ואם בשלו קרוי"ט או בוריקע"ס מברכין על המים האדמה :

ל"ג וז"ל המור והש"ע כס"י ר"ה סעיף ב' על המים שבשלו בהם ירקות מברך הברכה עצמה שמברכין על הירקות עצמן אע"פ שאין בהם אלא מעט הירק וה"מ כשבשלים בלא בשר אבל אם בשלם עם בשר מברך עליו שהכל עד כאן לשונם דפיון שיש בהם מעט אחר לכד מעט הירקות אין הולכין אחר מעט הירק וממילא דה"ה אם בשלו ירקות בחומץ או בקווא"ס או בבארס"מ אין מברכין על המרק האדמה אלא שהכל מפני שיש בו מעט אחר לכד הירקות (ט"ז סס סק"ה) ולפ"ז ה"ה כשבשלין קרוי"ט או בוריקע"ס של חלב ונותנין בהם חלב או סמטענע"א כנהוג ג"כ אין מברכין על המרק האדמה אלא שהכל וכללו של דבר שאין מברכין על המרק של ירקות האדמה אלא כשבשלו הירקות עם מים ולא נתנו בהם דבר אחר שאין בהם אלא מעט הירקות וכל שיש בהמרק מעט לכד הירקות מברכין על המרק שהכל :

ל"ד וכל זה הוא בירקות אבל בפירות כתב רבינו הב"י כס"י זה סעיף י' פירות ששראן או בשלן במים אע"פ שנכנס מעט הפירי במים אינו מברך על אותם המים אלא שהכל והרא"ש כתב דאפשר היכא שנכנס מעט הפירי במים מברך בפה"ע עכ"ל ודיעה ראשונה היא דעת הרשב"א שמחלק בין ירקות לפירות דהוא כתב דדווקא ירקות שדרכן לשלקן ואין נאכלין בלי שליקה כמו קרוי"ט ובוריקע"ס לפיכך העיקר מאכילתן הוא הבישול ולכן מימיהן כמותן אבל פירות דעיקר אכילתן כשהן חיים ולכן בבישולם אין על המרק דין הפירות וכשיש פירות שדרכן רק בבישול כמו פלוימע"ן יבשים מברכין על המרק העץ גם להרשב"א (ט"ז סק"ח) וכן תפוחים ואגסים יבשים שאין נאכלין רק ע"י בישול מברכין העץ (נ"ח) וה"ה לסעפטאלי"ן וכן צמוקים יבשים שרוב מאכלן על ידי בישול :

ל"ה אבל יש חולקין בזה וס"ל דלדעת הרשב"א אין מברכין על שום מרק של פירות העץ דטעמו של הרשב"א הוא דבעינן דברים שעיקר זריעתן הוא לבישול כמו ירקות של קרוי"ט ובוריקע"ס אבל כל מיני פירות עיקר נטיעתן לאכלן חיים ואינו מועיל מה שמייבשין אותם עד שאינם ראויים בלא בישול לבוש

שלטנו קצרה אבל אין כוונתו לחלק בין מנושל וזין אינו מנושל פ"ט היטב וע' בלבוש שמחלק בין ריסוק לריסוק וכבר השינו עליו עא"ר סק"ח שדחק ליישנו אבל לפי דברינו א"ל לכל זה ודו"ק :

ל"ו בקליפי מאראנצין נחלקו הפוסקים איזה ברכה עליה י"א העץ (מנ"א סק"ז) דכיון דלגבי ערלה קיי"ל דהקליפה והגרעין חייבין בערלה (ל"ז) וא"כ כמו שפסקנו דעל גרעינין מברכין העץ כמו כן על קליפין וי"א לברך האדמה (ט"ז נס"י ר"ד סקע"ז) ומעמו דאע"ג דחייבת בערלה זהו מפני שהוא שומר לפירי ומרבינן מאת פרוי את השפל לפרוי ולא לעניין ברכה דהא לא נמעי אדעתא דקליפין והוי בקפרם ועלין ותמרות שבצ"ף בסעיף כ"ג וי"א לברך שהכל (ע"ה ור"י כס"י ר"ג סק"כ) ואני לא באתי להכריע אלא ששמעתי על בירור שרובי מאראנצין שלנו הבאות מאיטליא אינם קליפות של לימונע"ס או עפלצין כמו שרגילין לומר אלא שהם עיקרי הנטיעות והם כהפירות עצמן שגידולם כך כקליפות ותולשין הפירות ומחתכין אותן למאראנצין וא"כ וודאי מברכין עליהו בפה"ע ומיום ששמעתי זה אני מברך עליהם בפה"ע ובפרט שדיעה ראשונה סוברת כן אפילו אם הם קליפות של פירי (ונס הפמ"ח סי' ס"ה הכריע כהמנ"א כמ"ס הנאה"ט סק"ג וחולי מטעם שכתנו ואין כידי ספרו לעיין בו וכן פסק הח"א כלל נ"ב לנרך העץ ע"ה) :

ל"ז כבר כתבנו דמשקין היוצאין מכל מיני פירות ע"י סחיטה מברך שהכל דאינו אלא זיעה בעלמא לכד זתים וענבים ולכן גם דבש הזב מהתמרים ברכתו שהכל ודעת בה"ג לברך העץ כמ"ש בסעיף כ"ו ואולי טעמו מפני שבתורה כתיב דבש וכתוב זבת חלב ודבש ש"מ דזהו עיקר הפירי אבל כל הפוסקים חולקים עליו דדבש שבתורה הוא תמרים והם ככל הפירות וברכתן שהכל וכן סופי ענבים שאין מתבשלין לעולם וא"א לעשות מהם יין כלל ועושים מהם חומץ ולכן אינם בכלל ענבים ומברכין עליהם שהכל ולא דמי לבוסר שמברכים האדמה דבוסר עומד להתגדל וגם עתה ביכולת לעשות ממנו יין ולכן אינו יורד רק ממעלת העץ להאדמה אבל אלו דינם כהחומץ היוצא מהם וכן על מין תמרים הנקראים נובלות והיינו שנתבשלו ושרפם החום ונתייבשו וא"א לעשות מהם דבש כלל ואינם בכלל תמרים ומברכין עליהן שהכל דנשתנו הרבה לגריעותא :

ל"ח איתא בגמ' (ל"ט) מיא דסילקא כסילקא ומיא דליפתא כליפתא ומיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי וכן מיא דשיבתא והווי ירק שנותנין בקדרה כדי למתק הקדרה ולא לאכלו (רש"י) מכואר מזה שכשבשלין ירקות או פירות במים מברכין על המרק